

Orkuniðurgreiðslur og endurnýjanlegar orkulindir

Fjárhagsleg afskipti hins opinbera af orkumálum hafa tíðkast mikið um langt árabil. Stjórnvöld hafa beitt niðurgreiðslum til að tryggja orkuframleiðslu, til að draga úr loftmengun og losun gróðurhúsalofttegunda, til að efla samkeppnishæfni. Niðurgreiðslum hefur einnig verið beitt sem félagslegum aðgerðum og til að tryggja atvinnu.

Umdeilt er hver árangurinn hefur orðið. Forgangsröðun stefnumörkunar hefur breyst með tímanum auk þess sem tækniþróunin hefur skapað nýja möguleika. Þess vegna er ástæða til að endurmeta þær niðurgreiðslur sem nú viðgangast til að kanna hvort þær samsvara þörfum samfélagsins þegar á heildina er litið. Eftirfarandi mat á núverandi niðurgreiðslum í gömlu ESB löndunum (ESB-15), með sérstakri áherslu á endurnýjanlegar orkulindir, er liður í þeirri viðleitni.

Í hverju eru orkuniðurgreiðslur fólgnar?

Menn hafa ekki komið sér saman um neina eina skilgreiningu á orkuniðurgreiðslum né heldur samræmda skýrslugerð um þau mál. Til að fá eins fullkomna mynd og hægt er, hefur EEA kannað margskonar beinar og óbeinar stuðningsaðgerðir (EEA, 2004). Niðurgreiðslur á fjárlögum koma fram í ríkisbókhaldi. Dæmi um þetta eru beinar greiðslur til orkuframleiðenda, neytenda eða svipaðra aðila, og lán á vegum ríkisins með lágum vöxtum. Dæmi um niðurgreiðslur utan fjárlaga eru skattaafsláttur og -niðurfellingar, forgangsröðun markaðsaðgengis, reglugerðarákvæði og forgangsröðun að auðlindum.

Tafla 1. Áætlaðar heildarniðurgreiðslur fyrir orku 2001, ESB-15, milljarðar EUR

| | Fast eldsneyti | Olía og gas | Kjarnorka | Endurnýjanleg orka | Samtals |
|---------------|----------------|-------------|-----------|--------------------|---------|
| Á fjárlögum | > 6,4 | > 0,2 | > 1,0 | > 0,6 | > 8,2 |
| Utan fjárlaga | > 6,6 | > 8,5 | > 1,2 | > 4,7 | > 21,0 |
| Samtals | > 13,0 | > 8,7 | > 2,2 | > 5,3 | > 29,2 |

Ath.: Niðurgreiðslur rafmagns eru falla undir eldsneyti í hlutfalli við notkun. Ytri kostnaður frátalinn.

Heimild: EEA.

Áætlaðar orkuniðurgreiðslur í ESB-15

Gagna hefur verið aflað frá ýmsum aðilum. Áætlunin takmarkast við ESB-15 enda gagnaöflun auðveldust frá því svæði.

Heildarniðurgreiðslur (að frátöldum ytri kostnaði) eru áætlaðar um EUR 29 milljarðar á ári (Tafla 1). Þótt mest af niðurgreiðslunum hafi farið í fast eldsneyti voru niðurgreiðslur miðað við orkueiningu hæstar fyrir endurnýjanlega orkugjafa. Svo virðist sem stjórnvöld viðurkenni að vinnsla endurnýjanlegrar orku sé ekki komin á eins hátt stig og önnur orkuvinnsla og þurfi því miklu meiri stuðning, bæði tæknilegan og til markaðssetningar, áður en hún verður alveg samkeppnishæf.

Fast eldsneyti. Verulegar niðurgreiðslur eru enn sem fyrr á fjárlögum fyrir kolavinnslu í Pýskalandi (meira en EUR 4 milljarðar) og á Spáni (meira en 1 EUR milljarður). Stuðningur utan fjárlaga er sérlega mikill í Pýskalandi (um EUR 3,5 milljarðar).

Olía og jarðgas. Lítið er um niðurgreidda olíu. Stuðningur við vinnslu jarðgass, aðallega utan fjárlaga, er verulegur í Hollandi (EUR 0,9–2,4 milljarðar), UK (u.þ.b. EUR 1,4 milljarðar) og Ítalíu (u.þ.b. EUR 0,9 milljarðar).

Kjarnorka. Stuðningur utan fjárlaga við kjarnorku er undir framlögum til rannsóknar- og þróunamála hjá aðildarríkjunum (einkum í



Frakklandi, Þýskalandi og Ítalíu) og Evrópusamfélaginu. Í tölunum er ekki tekið tillit til þess að ekki þarf að greiða fyrir fulla ábyrgðartryggingu.

Endurnýjanleg orka. Stuðningur við vinnslu endurnýjanlegrar orku er þegar orðinn verulegur hvarvetna í ESB-15. Öll aðildarríkin greiða niður verðið með ýmsum hætti, t.d. með sértökum greiðslum fyrir vistvænan straum sem mataður er inn á raforkunetið, með skuldbindingum um kaup og með samkeppnisútbodum, ásamt með margskonar niðurgreiðslu stofnkostnaðar og fjárhagslegum aðferðum (Tafla 2). Árið 2001 var heildarstuðningurinn mestur í Þýskalandi og á Ítalíu, þar sem meira en EUR 1 milljarði var veitt til þessara mála, einkum með sérstökum töxtum fyrir vistvænan straum inn á raforkunetið.

Rafmagn. Eftirtalin þrjú lönd veittu verulegan stuðning utan fjárlaga til rafmagnsgeirans: Holland (meira en EUR 1,5 milljarður), UK (u.þ.b. EUR 1,5 milljarður, og Þýskaland (u.þ.b. EUR 1,8 milljarður).

Niðurgreiðslur og endurnýjanlegar orkulindir

Orkumarkaðurinn einkennist um þessar mundir af afnámi hafta og einkavæðingu. Við það lækkar orkuverðið meira en ella hefði orðið, en verðið er óstöðugra og meiri áhætta fylgir fjárfestingum í nýjum orkumannvirkjum. Áætlanasmíðir í orkumálum eru farnir að hafa áhyggjur af því að núverandi fjárfestingar einkageirans í nýjum orkumannvirkjum dugi ekki til að mæta þörfinni eins og gert er ráð fyrir að hún þróist næstu 30 árin. Tafir á að gömul orkuver sem brenna jarðeldsneyti verði tekin úr notkun gera ríkjunum erfitt fyrir að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar þeirra.

Endurnýjanleg orkuframleiðsla getur komið að gagni við að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og hún kann að tryggja framboðið og jafna verðið. Í stefnumörkun, eins og t.d. viðmiðunarmarkmiðum ESB fyrir árið 2010, er gert ráð fyrir þessum ávinningi. Hins vegar er ljóst að markmiðin nást ekki nema pólitískur og efnahagslegur stuðningur aukist frá því sem nú er.

Tilvísunarefni:

EEA (2004): *Energy subsidies in the European Union, a brief overview.* EEA Technical report No 1/2004.

Stenzel, T., Foxon, T. and Gross, R. (2003): *Review of renewable energy development in Europe and the US.* A report for the DTI Renewables Innovation Review October 2003, ICCEPT.

Tafla 2. Stuðningur við tækni til vinnslu endurnýjanlegrar orku í ESB-15

| Land | Niðurgreiðsla stofnkostnaðar | Innmötuntaxtar | Staðfestingar/ Skuldbindingar | Útboð | Fjárhagsl. aðferðir |
|------------|------------------------------|----------------|-------------------------------|-------|---------------------|
| Austurríki | X | X | H | | X |
| Belgía | X | X | X | | X |
| Danmörk | H | X | | | X |
| Finnland | X | | | | X |
| Frakkland | X | X | | X | X |
| Grikkland | X | X | | | X |
| Holland | X | X | | | X |
| Írland | X | | | X | X |
| Ítalía | X | H | X | | X |
| Lúxemburg | X | X | | | |
| Portúgal | X | X | X | | X |
| Spánn | X | X | | | X |
| Svíþjóð | X | X | | | X |
| UK | X | | X | | X |
| Þýskaland | X | | X | H | X |

Aths.: X = Núverandi aðferð, H = Fyrri stefnumörkun, nú breytt.

Heimild: Aðlöguð gögn frá Stenzel, Foxon and Gross (2003).

Stutt yfirlit frá EEA eru auðlesið kynningarefni um helstu umhverfismálefni samtímans. Efnið byggist á nýjustu upplýsingum sem fyrir hendi eru. Stutt yfirlit frá EEA er hægt að panta á vefsvæði EEA: www.eea.eu.int

